

С. В. Болдирєв, канд. юрид. наук,
асистент каф. державного
будівництва та місцевого
самоврядування Національної
юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого

ПРИНЦИП СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Охорона, захист, припинення порушень та поновлення порушених прав місцевого самоврядування може здійснюватися багатьма засобами правового захисту, проте центральне місце в системі правових гарантій захисту прав місцевого самоврядування посідає судовий захист. Характеризуючи роль судів у механізмі захисту прав місцевого самоврядування, перш за все, слід зазначити, що право на судовий захист прав місцевого самоврядування є конституційним принципом (ст. 145 Конституції України).

Принцип судового захисту прав місцевого самоврядування має вагомe значення в плані забезпечення правової, організаційної і фінансової самостійності місцевого самоврядування і в цілому для його становлення і розвитку як основоположного інституту громадянського суспільства. Даний принцип закріплений на конституційному рівні, в Європейській хартії місцевого самоврядування (ст. 11) і в законах України. Згідно із ст. 71 Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” органи і посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування. На жаль, в чинному законодавстві ще не передбачено можливості звертатися до суду за захистом індивідуальних чи колективних прав у сфері місцевого самоврядування громадянам, об’єднанням громадян, що підвищило б дієвість даного принципу.

На важливість судового захисту прав місцевого самоврядування вказує багато факторів, наприклад, посилення адміністративного тиску на органи та посадових осіб місцевого самоврядування, наявність значної кількості актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що порушують права територіальних громад, права громадян на участь у здійсненні місцевого самоврядування, права органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Судовий захист прав місцевого самоврядування здійснюють всі судові органи – Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції,

система яких побудована за принципами територіальності й спеціалізації.

Судовий захист місцевого самоврядування має першочергове практичне значення для забезпечення самостійності територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Саме ефективний судовий захист прав місцевого самоврядування, як найбільш дієвий, сприяє розвитку громадської активності, підвищенню ролі та відповідальності територіальних громад у вирішенні проблем місцевого життя, наданні соціальних послуг населенню, в економічному та соціально-культурному розвитку територій.

Права територіальної громади та її окремих членів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо звернення в суд для захисту прав місцевого самоврядування значно різняться за своїм обсягом та змістом залежно як від спеціалізації, ланки та інстанції суду, до якого звертаються відповідні суб'єкти.

Процедура захисту прав та охоронюваних законом інтересів місцевого самоврядування в системі судів загальної юрисдикції регламентується відповідними процесуальними кодексами України. Крім судів загальної юрисдикції, опосередковано, захист прав місцевого самоврядування здійснює Конституційний Суд України. На підставі ч.1 ст.41 Закону України „Про Конституційний Суд України” органи місцевого самоврядування можуть безпосередньо направити до цього органу конституційне подання з питань надання висновків у справах щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України. Якщо ж орган місцевого самоврядування вважає, що прийнятий закон чи інший акт Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим, що стосується прав місцевого самоврядування, не відповідає Конституції України, він може реалізувати своє право на захист у Конституційному Суді опосередковано через інших суб'єктів права на конституційне подання, які можуть звернутися в орган конституційної юрисдикції в інтересах відповідної територіальної громади чи органів місцевого самоврядування.

Таким чином, у справах пов'язаних із захистом прав місцевого самоврядування, Конституційний Суд України приймає рішення лише за конституційним поданням Президента України, не менш як 45 народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. В інших випадках приймаються висновки.